

Sct. Jørgen & Dragen

Af Esben Graugaard og Jannie Würtz Sløk

Vejrhanen på Sognekirkens spir har Sct. Jørgen og Dragen som motiv.

hed tilknyttet boligselskabet Sct. Jørgen, ligesom byens sportsverden har såvel en bokse- som en skakklub, der bærer navnet Sct. Jørgen. Nævnes bør da også Sct. Georgs Gilderne for denne Georg er én og samme skikkelse som Jørgen.

Urimeligt ville det vel ikke være, at spørge, hvad denne Sct. Jørgen egentlig har at gøre i en spillevende vestjysk handelsby om end den gamle købstads alder kan forklare mange fænomener der ikke synes at passe ind i vor strømlinede tid.

Næsten allesteds nærværende er han – Sct. Jørgen – også i det tyvende århundredes Holstebro; med eller uden drage. For mange blot et navn som så mange andre, men også en indgroet del af byens identitet for mange bysbørn. Få tænker vel på ham når de går ned ad Sct. Jørgens Bakke, færre vel når de frekventerer værtshuset Sct. Jørgen. Helt udenom ham kommer ingen imidlertid, som når man passerer skulpturen af ham og hans drabelige kamp med dragen på Store Torv; eller når man får øje på ham siddende til hest på kommunens officielle papirer.

Den hellige Jørgen er ganske flot som han sidder der i sin gule rustning på den hvide hest, i færd med at stikke lansens i den grønne drage, der har forladt sit skjul under broen og nu møder ridderen ovenpå den røde pælebro; således fremtræder Holstebros byvåben i dag, et resultat af talrige ændringer og versioner af samme tema gennem århundreder.

Børn kan gå i Sct. Jørgens Skole, spille i Sct. Jørgen Blæserne eller som spejdere være medlem af Det Danske Spejderkorps Sct. Jørgens Trop. Og mange bor i en lejlig-

”Den lede basilisk” på den midterste bropille under Storebro – Paul Cederdorff’s fortolkning af Dragen under broen.

Sct. Jørgen & Dragen smukt indmuret over døren på Lilleskolen i Danmarksgade 24

Her som mosaik-rude i en privatbolig.

Legenden om Sct. Jørgen og Dragen

Holstebro-varianten.

Først skal det for forståelsens skyld understreges, at en lindorm af sind og skind er det samme som en drage. Drager kaldes i nordisk mytologi ofte for lindorme.

En sådan lindorm var på farten og kom derved til byen ved Storåen. Her fandt den ud af, at broen over Storåen midt i Holstebro var en både passende og behagelig bopæl, så her slog den sig ned.

Den viste sig hurtigt at være et ubehageligt bysbarn, for med stor appetit satte den tænderne i alle som passerede broen og slugte dem, dog først efter at have sønderrevet dem. Ingen mænd i Holstebro skulle nyde noget, for én ting er at være en dygtig handelsmand eller håndværker, men derfra og til at risikere liv og lemmer for en lindorms skyld er der ret langt.

Derfor var det en stor lettelse for byens indbyggere den dag en modig rytter kom hertil og gav sig i kamp med lindormen, som det lykkedes ham at dræbe. Rytterens navn var Holst og ganske naturligt kom broen efter ham nu til at hedde Holstebro, og senere fik hele byen navn deraf: Holstebro.

En anden variant fortæller, at der engang lå en lindorm omkring Holstebro kirke, og her hyggede den sig med at "ødelægge" mennesker indtil en ridder en skønne dag kom forbi og dræbte den.

Derfor skulle ridderen og lindormen være afbildet på tinghusets spir, der nu befinder sig i Holstebro Museum udstilling.

Legendens oprindelse

Historien om legendens oprindelse er historien om en kristen helgen og hans hedenske drage. Til Norden kom Sct. Jørgen med korstogene i den tidlige middelalder, og allerede i år 1126 indviedes et alter til hans ære i Lunds domkirke. Man formoder beretningerne om den hellige Georg, der i vort sprogområde blev til Jørgen, er kommet hertil som en følge af korstogene, der bragte nordeuropæiske riddere til Lille-asien hvor de mødte legenden om Sct. Georg.

Sct. Georg var en kappadokisk (*Kappadokien = lille iransk-ledet kongerige i Tyrkiet*) officer i den romerske hær, som for sin kristne tros skyld gennemgik utallige lidelser og i år 287 led martyrdøden. Til den hellige Georgs navn er knyttet et sagn af nogenlunde samme indhold, som det folkemindesamleren Evald Tang Kristensen sidste i forrige århundrede mødte her på Holstebroegnen.

En by i Kappadokien var truet af en drage, der boede i en sø, og så frygtelig var den, at blot dens ånde kunne dræbe mennesker i dens nærhed. For at stemme dragen mildt ofrede byens indbyggere dagligt to får til den, men da fårebestanden naturligvis hurtigt svandt ind, erstattedes det ene får med et menneske.

En skønne dag blev det den stedlige konges egen datter, der måtte gå den tunge og sidste tur til dragen i søen. Netop da, kom Georg ridende forbi, og da han hørte om hendes grumme skæbne, gennemborede han uhyret med sin lanse efter at have gjort korsets tegn. Naturligvis gik hele byen derpå over til kristendom.

Dragen har rod i oldtiden

Skulptur fra Vestjydernes Udstilling 1934

Denne beretning nåede i den tidlige middelalder til Danmark; men af ren kristen oprindelse var Georgs legenden nu ikke. Dragen passer dårligt ind i den kristne symbolverden. Dette ofte flerhovedede væsen, vinget, skællet, ildspyende med fiske- eller slangehale var i sin oprindelse af hedensk art. Vi finder drageforestillinger blandt oldtidens mennesker, ofte af kultisk art og knyttet til naturfænomener som vandløb og søer. Og hvad kunne være mere naturligt for kristendommen end at optage dette symbol på ”mørkets magter” i sin verden? Identifikationsmuligheden med det onde var åbenbar og let tilgængelig. Enhver kunne jo på kalkmaleriernes gengivelser af drager se, at her stod man overfor livets og lysets værste fjende.

At dragen er af førkristen karakter ses tillige af, at vi også træffer den i den nordiske sagskat, hvor blandt andet Regner Lodbrogs saga indeholder en beretning herom, om end den her kaldes en lindorm, som så ofte i nordisk mytologi. Men også Harald Hårderåde og Sigurd Fafnersbane havde affærer med drabelige drager. Og viking-

erne overtog jo drage-hovedet i deres symbolverden, og gjorde det til et frygtet syn i hele vesteuropa, århundreder før kristendommen kom til Norden. Tydeligvis er historien om Sct. Jørgen og Dragen blandingsgods fra den tidlige kristne kultur kombineret med hedenske legender.

Sct. Jørgen blev hurtigt populær i Danmark, hvor han først og fremmest blev skytshelgen for soldater og værgeløse mennesker. Derfor valgte spedalskhedshospitalerne da også ham som skytshelgen, deraf de mange Sct.

Jørgensgårde, der fra senmiddelalderen lå udenfor så godt som samtlige danske købstæder. Ikke underligt at Sct. Jørgen blev en af de mest populære skikkelser når der skulle males kalkmalerier i de danske kirker.

Byvåbnet

Den ældst kendte version af byens våben, som findes på et segl fra 1584 udstedt ved hyldingen af den unge Christian 4., har nok en rytter som motiv, men dragedræberen Jørgen er der ikke tale om.

Dette segl som typologisk må vurderes til at stamme fra middelalderen, viser en rytter med fældet lanse som rider over en pælebro, men væsentligt er at konstatere, at dragen mangler i seglet ligesom rytteren er kronet.

Knud Prange har fremsat den tanke, at denne rytter måske symboliserer konge-magten der havde givet byen sine købstadsprivilegier og dertil fungerede som broens og dermed byens beskytter, ikke mod drager men mod mere jordnære farer. Samtidig hermed har der på egnen blomstret sagn med drager og lindorme ligesom Sct. Jørgen legenden skildredes i flere kirker.

Byvåbnet indstøbt i skraldespande opstillet rundt om i gadebilledet.

Langt har der ikke været til at udskifte den kronede figur i 1584 seglet med en ridder, og dragen var det en let sag at finde plads til på broen under hesten.

Det gjorde man så, formodentlig først i 1600-årene, i hvert fald optræder dragen i byens segl fra 1625, men endnu i 1677 kunne seglets indhold åbenbart misforstås idet det i Hans Peder Resens "Atlas Danicus" fremstilles som en rytter med lanse i hånden, men dragedræber er han nu ikke, idet dragen her er erstattet med en nok så fredelig stor hund. Resen skriver direkte i teksten, at der er tale om en hund, og først i provst Ebbe Kyndes indberetning til biskop Bloch fra 1767 siges udtrykkeligt, at Holstebro bys våben er den hellige Sct. Jørgen i færd med at dræbe dragen.

Byvåbenets alder kan således diskuteres, lige så vel som Holstebro sognekirkes tilknytning til Sct. Jørgen legenden, men skulle traditionen vise sig "kun" at være 400 år gammel, er det trods alt et tilstrækkeligt langt åremål til, at det historiske perspektiv træder tydeligt frem.

Byvåbnets udvikling fra 1584 til idag

Sigillum ville Holstedhbro - 1584

Det ældste fundne byvåben er fra 1584 og viser en harniskklædt mand med krone, der rider over en bro. Stil og bogstavtype peger dog på at det stammer fra middelalderen. I seglet findes både stjernerne og pælebroen, men dragen mangler, og rytteren bærer krone. Broen er givetvis en hentydning til byens placering v/ Storåen. Det er uvist hvem rytteren forestiller – et godt bud er kongen. Endnu i 1610 blev dette signet brugt, men i 1625 fik man en dateret modernisering af det.

Holstebrow stadtz zignet – 1625 + 1648 + 1652

I 1625 forsvandt rytterens krone, og i stedet blev han udstyret med datidens dragt, herunder en højpuldet hat. Samtidig må man have misforstået det gamle mærke. Der er i hvert fald blevet anbragt en drage på broen, og derved er den kongelige rytter blevet forvandlet til Sct. Jørgen.

Holstebrow stavts signet - 1652

Magen til signetet fra 1625 blot 5 mm. mindre.

Sct. Jørgen omtales

Første gang Sct. Jørgen omtales som personen på byvåbnet dateret 1652, er i provst Kyndes indberetning fra 1765.

Hans Peder Resens "Atlas Danicus" – 1652 + 1677

Byens våben er en optømnet hest, hvorpå der sidder en mand med et spyd i højre hånd, medens en hund løber foran.

Erik Pontoppidans beskrivelse i "Den Danske Atlas" - 1767

Byens våben er Sct. Jørgen til hest stridende med dragen på en bro. Dette insigne ses i byens segl, som er af 1652.

Officiel registrering som byvåben - 1937

Reg. Nr. 25. Anmeldt den 11. december 1937 Kl. 11.50 af Holstebro Købstad og registreret d. 15. marts 1938. Et med guldstjerner bestrøet blåt felt med en hen over en rød pælebro på en grå hest ridende harniskklædt mand med guldhjælm og fældet sølvlanse, nedlæggende en grøn drage. Dette vort nuværende byvåben er udført af gravør og heraldiker Friedrich Britze som også har udført byvåbnene for blandt andre Århus og Frederiksværk.

